

กรุงเทพธุรกิจ

Krungthep Turakij
Circulation: 145,530
Ad Rate: 1,500

Section: วันอาทิตย์/วรรณกรรม

วันที่: อาทิตย์ 9 ตุลาคม 2554

ปีที่: 25

ฉบับที่: 8417

Col.Inch: 240

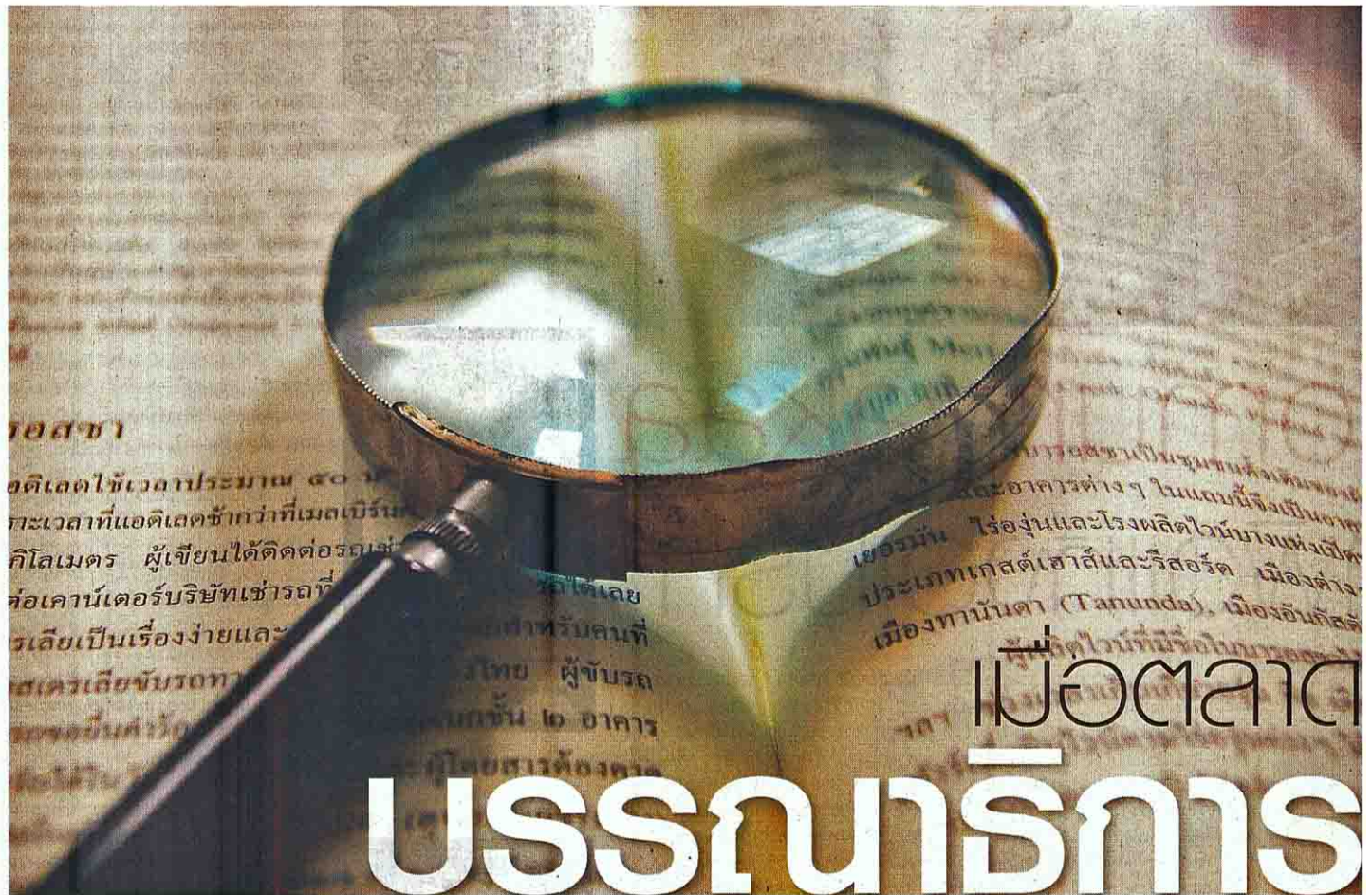
Ad Value: 360,000

หัวข้อข่าว: เมื่อตลาดบรรณาธิการขาดแคลน

หน้า: 12(เต็มหน้า)

PRValue (x3): 1,080,000

ศิลปิน: ลีลี

เมื่อตลาด บรรณาธิการ ขาดแคลน

ใครจะเชื่อ --- หากบอกว่า “บรรณาธิการกำลังขาดแคลน”
ถึงที่เรๆ ท่านๆ ก็ยังเห็นตำแหน่งนี้เด่นหลายมือคนมากมาย
บนหน้ากระดาษ

● ปริญญา ชาวมุณ : สยองาน

‘500’ คือ จำนวนบรรณาธิการที่วงการหนังสือประเทศไทยต้องการตลอด 5 ปีที่ผ่านมา
‘10 กว่าๆ’ คือ จำนวนบรรณาธิการที่วิชาบรรณาธิการผลิตออกมาได้ แต่ที่น่าตกใจคือ 10 กว่าคนนั้น เป็นบรรณาธิการจริงๆ ได้เพียงไม่กี่คน!
หลายคนอาจสงสัย ไม่เข้าใจว่าทำไมตัวเลขเหล่านี้จึงน้อยเสียเหลือเกิน ทั้งๆ ที่เกือบทุกมหาวิทยาลัยมีสาขาวิชาอันเกี่ยวข้องกับ ‘หนังสือ’ ไม่ว่าจะเป็น วารสารศาสตร์ หรือ นิเทศศาสตร์ ถ้าหากพิจารณาอย่างถ่องแท้แล้ว วิชาที่บรรณาธิการมิได้เปิดสอนกันแพร่หลาย หนาซ้ำยังมีเพียงไม่กี่แห่งที่ยอมเปิดสอน
หากไม่นับรวมสาขาวิชาดังกล่าว เห็นจะมีเพียง **จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยบูรพา** เท่านั้นที่มีหลักสูตรบรรณาธิการโดยตรง สำหรับ

จุฬาลงกรณ์ฯ ขณะนี้ยังเป็นเพียงวิชาโท ในคณะอักษรศาสตร์ แต่สำหรับ ม.บูรพา ก็เป็นวิชาเอกในคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ถึง 6 ปีแล้วแต่มีนักศึกษาขารวมกันไม่กี่สิบคน
จากการสำรวจเมื่อปี 2548 โดยสมาคมผู้จัดพิมพ์และจำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย พบว่าในอีก 5 ปีข้างหน้า สำนักพิมพ์ทั่วประเทศไทยจะต้องการบรรณาธิการถึง 500 ตำแหน่ง ทว่าจากปีนั้นจนถึงบัดนี้ หลักสูตรบรรณาธิการทั้งวิชาเอกและโท มีคนจบการศึกษาไปได้เพียง 10 กว่าคนเท่านั้น แต่สาขาวิชาต่างๆ ที่สอนเกี่ยวกับการผลิตสิ่งพิมพ์ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ หรือนิตยสาร ก็มีวิชาว่าด้วยบรรณาธิการประกอบอยู่ด้วยทั้งสิ้น ทว่าจะมุ่งเน้นไปในทางสื่อเหล่านั้นเสียมากกว่า
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ **ธัญญา สังขพันธานนท์** หรือ ที่รู้จักกันดีในนาม **ไพฑูริย์ ธัญญา** นักเขียนรางวัลซีไรต์ปี 2530 ซึ่งขณะนี้เป็นอาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม บอกว่า ในสาขาวารสารศาสตร์ หรือนิเทศศาสตร์ ก็มีวิชา

เกี่ยวกับการบรรณาธิการอยู่แล้ว 1-2 วิชา อาจเป็นแบบรวบรัด ซึ่งไม่เหมือนวิชาเอกโดยตรง แต่เขาก็มองว่าน่าจะเพียงพอ
สำหรับผู้นึกเบิกและซ้ำของวิชาบรรณาธิการอย่าง **มกฏ อรรถดี** มองว่ามีหลายสิ่งที่ยกวิชาบรรณาธิการออกจากสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องเหล่านั้นได้ คือ **หลักสูตร วิธีคิด และวิธีทำงาน**
“วารสารกับหนังสือ เรียนต่างกัน วิธีคิดก็ต่างกัน วิธีทำงานก็ไม่เหมือนกันด้วย เมื่อไม่เหมือนกัน ก็ทำงานลำบาก ต้องปรับตัว เช่น เรียนนิตยสาร หรือหนังสือพิมพ์ ความคิดหลักต่างกัน พอต่าง จะให้เขาได้รับความรู้สึกภายในก็ลำบาก เช่น นิตยสารก็จะคิดถึงความสวยงามก่อน เป็นต้น”
ดังนั้นการสอนวิชาที่บรรณาธิการจริงๆ จึงไม่ได้มีทุกที่ แต่ในทางกลับกันคนที่เรียนบรรณาธิการก็อาจไม่รู้เรื่องการผลิตหนังสือพิมพ์ วารสาร หรือสาขาวิชาต่างๆ อย่างถ่องแท้เช่นกัน
หากย้อนเวลากลับไปประมาณ 50 ปีก่อน ในยุคที่หนังสือเริ่มเฟื่องฟู ตั้งแต่ยุคนั้น คนทำหนังสือ

รหัสข่าว: C-111009011043

หน้า: 1/3

บริษัท อินโฟเวสต์ จำกัด 888/178 อาคารมหาพลาซ่า ชั้น 17 ถนนเพลินจิต แขวงลุมพินี เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
โทร. 0-2253-5000, 0-2651-4700 แฟกซ์. 0-2253-5001, 0-2651-4701 อีเมล: help@iqnewsalert.net

กรุงเทพธุรกิจ

Krungthep Turakij
Circulation: 145,530
Ad Rate: 1,500

Section: วันอาทิตย์/วรรณกรรม

วันที่: อาทิตย์ 9 ตุลาคม 2554

ปีที่: 25

ฉบับที่: 8417

หน้า: 12(เต็มหน้า)

Col.Inch: 240

Ad Value: 360,000

PRValue (x3): 1,080,000

ศิลป์: ลีลี

หัวข้อข่าว: เมื่อตลาดบรรณาธิการขาดแคลน

ส่วนมากจะมาจากสาขาวิชาอื่น เช่น นิติศาสตร์ วารสารศาสตร์ สื่อสารมวลชน มนุษยศาสตร์ ฯลฯ ซึ่งทุกคนต่างมีความรู้ในแขนงของตน แต่ด้วยความชอบพอหนังสือ จึงก้าวเข้ามาทำหนังสือ ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ หนังสือที่ได้ ขาดความเป็นหนังสือ --- กระทั่งทุกวันนี้

“เขามาทำหนังสือด้วยความรู้อย่างหนึ่ง มาทำด้วยความรักอย่างหนึ่ง มาทำในเรื่องความคิดอีกอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้น มันไม่มีตัวของตัวเองเลย ไม่มีอะไรที่เป็นหนังสือเลย เขาถึงต้องมาเรียนรู้ใหม่ บางคนทำหนังสือมาหลายสิบปีแล้วยังไม่รู้เลยว่าหมึกพิมพ์อันตราย มีสารก่อมะเร็ง เขายังไม่รู้เลยว่าชอบหนังสือที่เว้นไว้ข้างๆ เว้นไว้เพื่ออะไร” มกุฎ กล่าว

นี่คือผลลัพธ์จากการลองผิดลองถูก หากผิดพลาดผลกระทบสู่วงกว้างจะมากมายเหลือคณานับ ซึ่งแรกคือ ‘คนอ่าน’ อาจต้องรับสารพิษสู่ร่างกายอย่างปฏิเสธไม่ได้ ซึ่งต่อไป คือ ‘สังคม’ ที่พยายามบอกกันว่า ‘สังคมอุดมปัญญา’ แล้วทั้งหมดก็พากันลงหลุม ---

“เมื่อเขาไม่ได้เรียนมา ก็จะทำผิดๆ บางครั้งที่ทำผิดไป แต่บังเอิญคนทำหนังสือเล่มนั้นไม่มีชื่อเสียง หรือสำนักพิมพ์มีชื่อเสียง ความผิดนั้นก็กลายเป็นความผิดที่คนอื่นเอาอย่าง มาตรฐานหนังสือของเราจึงต้องขากว่าชาติอื่นๆ ที่เรียนมาด้านนี้เป็นที่ขบขันมากกว่าว่าไม่หนังสือในประเทศเราพิมพ์สีดำเต็มไปหมดเลย เลขหน้าก็เอาไปไว้ที่อื่น นี่ยังไม่รวมกรณีอื่นๆ ที่แปลกประหลาดพิศดาร

ถ้าเราเรียนรู้ เราจะทำหนังสืออย่างถูกต้อง นอกจากคนอ่านได้ประโยชน์ทางเนื้อหา ก็จะได้ประโยชน์จากรูปแบบด้วย ตาไม่เสียใจ มะเร็งก็ไม่กินปอด ไม่เจ็บป่วยเนื่องจากใช้กระดาษผิดประเภท ถ้าเราเรียน ทันทีที่จบมา ก็จะทำหนังสือได้ถูกต้องในกรอบของมันเลย เรื่องการสร้างสรรคมันมาทีหลัง หรืออาจมาพร้อมๆ กัน อย่างน้อยที่สุดก็มีความรู้พื้นฐาน มีข้อห้ามอะไรบ้างในการทำหนังสือ มีข้อบังคับอะไรบ้างที่ควรทำ”

อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีคนหลายกลุ่มเชื่อว่า ตัวเลขบรรณาธิการที่ประเทศไทยต้องการซึ่งกำลังว่างโหว่นั้นถูกเติมให้เต็มแล้วด้วยบรรณาธิการมากหน้าหลายตาที่เราเห็นกันดาษดื่นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คงปฏิเสธอีกไม่ได้เช่นกันว่า มีบรรณาธิการหลายคนสั่งสมประสบการณ์กระทั่งเป็นบรรณาธิการจริงๆ ได้

-- แต่ไม่ใช่ทุกคน

ธัญญา อธิบายว่า เขาเชื่อว่าวิชาบรรณาธิการเรียนกันได้ และคนเรียนก็จะมีหลักยึดติดที่ว่าคนไม่ได้เรียน แต่สิ่งที่เขาเชื่อยิ่งกว่า คือ ‘ประสบการณ์’ จะสร้างให้เป็นบรรณาธิการที่ดีได้

“คนที่จบปริญญาตรีสี่ปี มันไม่มีประสบการณ์มากพอที่จะมาเป็นบรรณาธิการเลย และผมก็คิดว่าตลาดคงไม่รับบรรณาธิการในเอกนี้โดยตรงทันที

คนที่จะเป็นบรรณาธิการได้ ต้องเขียนหนังสือได้ด้วย ต้องผ่านงานพวกนี้มา มันต้องทำงานมาหลายปี ผมว่าประสบการณ์เป็นเรื่องสำคัญ ถ้าเราต้องการบรรณาธิการที่ดีต้องมีประสบการณ์ได้หลักความรู้ แต่ประสบการณ์นะ ไปฝึกงานเทอมเดียวมันไม่พอ”

ด้าน มกุฎ กล่าวว่า “มีบางคนพยายามบอกว่า สิ่งเหล่านี้เรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง แต่ถ้าเรียนรู้ด้วยตัวเองหนึ่ง ชั่วโมง สอง ชั่วโมงไม่มีตำราเหล่านี้หรอก เพราะฝรั่งที่เขาทำหนังสือ ไม่จำเป็นต้องเรียน มันอยู่ในสายเลือดของเขา รู้เห็นโดยธรรมชาติ เหมือนการกินข้าว ก็รู้ว่ากินข้าว ไม่ต้องมาวิเคราะห์เลยว่ากินกินที่ ก็ค่า”

แต่เขาก็ไม่ได้ตัดสินว่าคนที่ไม่ได้เรียนวิชาบรรณาธิการจะทำหนังสือดีไม่ได้ เพราะสิ่งที่คนทำหนังสือส่วนมาก ทั้งที่เรียนมา และไม่ได้เรียนมามีอยู่เต็มเปี่ยม คือ ‘ความปรารถนาดี และความรักหนังสือ’

“เราไม่ปฏิเสธนะว่าพวกเขาทำด้วยความปรารถนาดี คนพวกนี้ทำเพราะรักหนังสือทั้งนั้น เหมือนกับที่ผมเข้ามาด้วยความรักหนังสือ แต่กว่าจะเรียนรู้ได้ มันใช้เวลาตั้ง 25 ปี ถ้าเมื่อรู้ก็รู้ไป แต่ถ้าไม่รู้แล้วทำแบบผิดๆ คนอ่านก็ได้รับสิ่งผิดๆ ก็อาจเป็นผลเสีย เสียหาย เป็นพิษภัยในบางเรื่อง อันตรายในบางสิ่ง ทั้งรูปแบบทั้งเนื้อหา”

สิ่งสำคัญที่ มกุฎ อรรถดี พบและกังวล คือ สิ่งทีรู้นั้นอาจจะผิดหมดเลยก็ได้ เช่น เรื่องปก พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานที่เขา หนัก และเป็นสันตรง แท้จริงแล้วคนทำหนังสือทั่วโลกก็รู้ว่าพจนานุกรมเล่มใหญ่ต้องทำสันโค้ง และต้องใช้กระดาษสำหรับพิมพ์พจนานุกรมซึ่งน้ำหนักเบาเท่านั้น

“นั่นเป็นเพราะเราไม่รู้ พอไม่รู้เลยเสียหายนี่คือข้อแตกต่างระหว่างคนที่เรียนมาทางทำหนังสือกับคนที่ไม่ได้เรียนมา ก็เหมือนวิชาชีพอื่นๆ เช่น อยากเป็นหมอ มีจิตใจดีมาก อยากช่วยคนเจ็บไข้ได้ป่วย ก็ไปช่วยเขาทั้งๆ ที่เราไม่เคยเรียนแพทย์เลย เราช่วยเขาด้วยความปรารถนาดี แต่อาจจะช่วยผิดช่วยถูก เช่น กรณีคนถูกรถชน หลังหัก หลัง

เคลื่อน เราก็ปรารถนาดีมาก ไปยกหัว ยกท้าย แทนที่เราช่วยก็กลับเป็นไปฆ่าเขา แต่ถ้าคนที่เขาเรียนมาก็จะรู้ว่าควรทำอย่างไร

คนที่เราสอนให้ออกไปเป็นบรรณาธิการในอนาคต เราพยายามบอกเขาว่าหลักของการเป็นบรรณาธิการที่ดีประกอบด้วยอะไรบ้าง เราไม่ได้จะบอกว่าคนที่จบออกไปจะเป็นบรรณาธิการที่ดี แต่เราจะบอกหลักให้เขารู้ว่าดีคืออะไร ชั่วคืออะไร หรือกลางคืออะไร พอเขาจบออกไปก็อยู่ที่เขาแล้วว่าจะออกไปประกอบอาชีพดีหรือไม่อย่างไร แต่เขาก็รู้แล้วนี่

เหมือนการที่เราสอนศีลธรรม ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะปฏิบัติตามศีลธรรมทุกอย่าง”

บรรณาธิการที่ขาดแคลนในสายตาของ มกุฎ คือ คนที่เข้าใจ และรู้เรื่องบรรณาธิการจริงๆ ซึ่งก็เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ ธัญญา ได้พูดถึงภาวะขาดแคลนบรรณาธิการซึ่งกระทบต่อวงการหนังสือบ้านเราเป็นวงกว้าง

“ผมคิดว่าบรรณาธิการหนังสือเล่มยังขาดในแวดวงหนังสือยังมองว่าใครก็ได้ที่เขียนหนังสือได้บ้าง และอ่านหนังสือมากก็เป็นบรรณาธิการได้ มันจึงมีปัญหาว่านักเขียนที่เขียนเรื่องสั้น หรือนวนิยายต้องการบรรณาธิการมากๆ เลย จากประสบการณ์ของผมคือเนื่องจากมีประกวดวรรณกรรมเยอะมาก บางรางวัลก็รับต้นฉบับสศฯ หมายถึงไม่ต้องเป็นหนังสือเล่มมาเลย อย่างเช่นที่เห็นในรางวัลซีไรต์ซึ่งผมไปเป็นกรรมการ ได้อ่านหนังสือทุกเล่ม บางเรื่องถ้ามีบรรณาธิการดี จะไปได้ดี นักเขียนบางทีก็ลั่นไป ขาดไป เพราะไม่มีบรรณาธิการบางคนทำหนังสือเอง เดียวนี้ นักเขียนทำหนังสือเองได้แบบ on demand ก็เป็นการตัดกระบวนการทำหนังสือ บางคนให้เพื่อนฝูงเป็นให้ ยังไม่มีประสบการณ์หรือยังไม่แก่กล้าพอ มันไม่เหมือนยุคสมัยผม ที่ยังไม่มีความรู้ได้ทำหนังสือเองหรือทำ ต้องผ่านสำนักพิมพ์ แนนอนสำนักพิมพ์ เรามีบรรณาธิการ จากประสบการณ์ผมเป็นบรรณาธิการคนอื่นได้ แต่ผมเป็นบรรณาธิการตัวเองไม่ได้ เพราะเรามองคนละแบบกัน

กรุงเทพธุรกิจ

Krungthep Turakij
Circulation: 145,530
Ad Rate: 1,500

Section: วันอาทิตย์/วรรณกรรม

วันที่: อาทิตย์ 9 ตุลาคม 2554

ปีที่: 25

ฉบับที่: 8417

Col.Inch: 240

Ad Value: 360,000

หน้า: 12(เต็มหน้า)

PRValue (x3): 1,080,000

ศิลป์: ลีลี

หัวข้อข่าว: เมื่อตลาดบรรณาธิการขาดแคลน

ตอนนี้เรามีปัญหาอย่างหนึ่งทำให้วรรณกรรมบ้านเราไม่ดี คือบ้านเราขาดบรรณาธิการหนังสือเล่มที่มีฝีมือ"

ทั้งที่สำนักพิมพ์ก็ต้องการบรรณาธิการมากมาย และมีหลักสูตรเปิดสอนกันเป็นเรื่องเป็นราว แต่ทำไมคนถึงไม่ไปเรียน? นี่อาจเป็นคำถามซึ่งยากแก่การหาคำตอบ เพราะเมื่อใช้เหตุและผลเพื่อหาคำตอบ ก็ไม่น่าจะเป็นไปได้ที่คนอยากทำหน้าที่แล้วไม่ไปเรียน

หรือเพราะวิชาว่าด้วยการทำหน้าที่ยากเกินไป ---

บรรณาธิการใหญ่แห่งสำนักพิมพ์ดีสี่อพูตถึงสาเหตุของกรณีนี้ว่า แท้จริงวิชาบรรณาธิการไม่ยาก แต่ไม่เคยมีใครสอน เมื่อไม่มีใครสอนก็จะกลับไปสู่วรรณคดีที่ได้กล่าวไปข้างต้นคือ คนทำหน้าที่ก็จะทำผิดๆ ถูกๆ โดยเขาเปรียบเปรยว่าวิชาบรรณาธิการก็ไม่ต่างจากชาวประมง

"ชาวประมงต้องมีความรู้ในการจับปลา เขาอาจเรียนรู้มาจากพ่อแม่ จากบรรพบุรุษหรือจากตัวเอง แต่อย่างน้อยที่สุดเขาเรียนมา เขารู้ว่าควรไปจับตรงไหน ควรเดินเรืออย่างไร สังเกตท้องฟ้าอย่างไร สังเกตน้ำอย่างไร หายที่สุดเขาก็จับปลาได้ แต่ถ้าเราอยากจับปลา แต่ไม่เคยรู้เลย ไม่มีใครสอนเรื่องจับปลา เราก็ไปซื้อเรือมา แล้วลงไปจับปลา เราอาจใช้เวลามากกว่าเขาเพื่อจะได้เท่าเขา หรืออาจจะไม่ได้เลย เขาก็กับว่า คนที่ไม่รู้เรื่องจะสูญเสียมากกว่าจะได้ แทนที่จะได้ปลา ก็สิ้นเปลืองน้ำมัน อาจเจอพายุ เรือล่มตาย หรืออาจจับ

ปลาที่มีพิษมาขาย คนกินเข้าไปก็ตาย"

อาชีพทำหน้าที่ก็ไม่ได้แตกต่างจากอาชีพอื่น แต่พิเศษกว่าตรงที่ ไม่ว่าจะสาขาวิชาใด ด้วยหลักสูตรที่เป็นวิชาการ หนึ่งไม่พ้นจะต้องใช้หนังสือทั้งสิ้น คนที่ทำหนังสือนั่นก็คือบรรณาธิการ แต่ปัญหาจะเกิดขึ้นเมื่อคนที่ทำหน้าที่ไม่รู้เรื่องหนังสือเลย ตั้งแต่พื้นฐานไปจนถึงรายละเอียด แนนอนว่ายอมผิดพลาดและไม่น่าเชื่อถือ สิ่งที่ได้ก็เรียนรู้อย่างผิดตาม

"บรรณาธิการที่ดีต้องมีสำนึกรับผิดชอบถึงคนอ่าน เขาทำอะไร มีประโยชน์ไหม แล้ว

เรื่องอื่นค่อยตามมา เมื่อมีความสำนึกรับผิดชอบดีแล้ว รู้ว่าจำเป็นต้องผลิตหนังสือแล้ว เช่น ได้ต้นฉบับนิยายโรมานซ์มาเรื่องหนึ่ง บรรณาธิการที่ดีต้องถามว่าถ้าเราพิมพ์หนังสือเล่มนี้ คนอ่านจะได้อะไร สมมติว่าพยายามตอบแล้วว่าคนอ่านได้อะไรก็ว่าไป ต้องตั้งคำถามต่อตัวเองว่ามันจำเป็นต้องพิมพ์ไหม บรรณาธิการที่ดีต้องตั้งคำถามครั้งแล้วครั้งเล่าถึงคนอ่านและผลที่เกิดขึ้นต่อสังคม" มกุฎ กล่าว

ในประเทศจีนมีมหาวิทยาลัยถึง 48 แห่งที่เปิดสอนเรื่องทำหน้าที่ ตั้งแต่ปริญญาตรีจนถึงเอก ในฝรั่งเศส เยอรมนี ก็เปิดสอนเป็นเรื่องเป็นราว เพราะรัฐบาลประเทศเหล่านั้นมองว่าจำเป็นมาก เมื่อก่อนเขาก็ทำหน้าที่ไปเรื่อยเปื่อย แต่เมื่อศึกษาต่อมาๆ ก็พบว่าคนที่ทำหน้าที่เพื่อการค้า ก็จะนึกถึงแต่เรื่องการค้า ถ้าข้อมูลผิดไปสักหน่อยก็ลະเลย แทนที่จะเก็บหรือแก้ก็ปล่อยไป เพราะการเก็บหนังสือทำลายต้องเสียเงินเป็นแสน ยิ่งถ้าผิด

ในหนังสือวิชาการ หนังสือความรู้ ผลกระทบย่อมทวีคูณ หรือแม้แต่เขียนแผนที่ผิด อาจจะทำให้คนอ่านตายได้ เขาอาจตกเหว นี่น่าจะเป็นเรื่องที่ควรเรียนควรรสอนทั้งสิ้น

ไหนๆ ประเทศไทยก็จะได้เป็นเมืองหนังสือโลกในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า การผลิตคนทำหน้าที่ก็ให้เหมือนกับประเทศที่มีวัฒนธรรมการอ่านหนังสือเป็นผลิตอย่างจีน ฝรั่งเศส หรือเยอรมนีก็เป็นเรื่องของผู้หลักผู้ใหญ่ควรเหลียวมองสักนิด แรกเริ่มอาจจะกระตุ้นให้เปิดสอนมากขึ้นในทุกภูมิภาค ยิ่งเริ่มต้นได้เร็วเท่าไร ประเทศไทยก็จะมีระบบหนังสือดีเร็วขึ้นเท่านั้น สักวันเราอาจมีหนังสือดี มีคนอ่านหนังสือเพิ่มขึ้น มีวัฒนธรรมการอ่านที่แท้จริง และมีคนทำหน้าที่ดีเพิ่มขึ้น

แต่เมื่อต้องพึ่งรัฐบาลให้เป็นหัวเรี่ยวหัวแรง คงมีเสียงบ่นกริ้วว และสบประมาทว่าคงเป็นไปได้ยาก หากจะเปรียบเทียบกับเมื่อก่อนครั้งที่หมอในประเทศไทยยังมีน้อยไม่เพียงพอต่อการรักษาคนป่วย วันหนึ่งคนป่วยก็ออกมาร้องเรียนว่าหมอขาดแคลน รัฐบาลมองเห็นว่าเป็นจริงและจำเป็น ทุกวันนี้แทบทุกมหาวิทยาลัยเปิดสอนแพทยศาสตร์ผลิตหมอบิหนึ่งๆ ได้มหาศาล

คนในวงการหนังสือก็คล้ายคนป่วย ต้องออกมาร้องเรียน เพราะตอนนี้ 'บรรณาธิการกำลังขาดแคลน!' ☹